

AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANK

AZ EURÓPAI KÖZPONTI BANK VÉLEMÉNYE

(2005. március 17.)

az Európai Unió Tanácsa felkérésére a közvetítő szervezet által tartott értékpapírok tekintetében bizonyos jogokra vonatkozó jogszabályokról szóló hágai egyezmény aláírásáról szóló tanácsi határozati javaslatról

(CON/2005/7)

(2005/C 81/08)

Bevezetés

1. Az Európai Unió Tanácsa 2005. január 31-én arra kérte fel az Európai Központi Bankot, hogy alkosson véleményt a közvetítő szervezet által tartott értékpapírok tekintetében bizonyos jogokra vonatkozó jogszabályokról szóló hágai egyezmény aláírásáról szóló tanácsi határozati javaslatról (a továbbiakban: határozati javaslat) ⁽¹⁾.
2. Az EKB véleménynyilvánítási hatásköre az Európai Közösséget létrehozó Szerződés 105. cikkének (4) bekezdésén alapul. A határozati javaslat egyetlen célja az Egyezmény Közösség nevében való aláírásának engedélyezése. A határozati javaslat a Szerződés 105. cikkének (4) bekezdése értelmében „közösségi jogi aktusra vonatkozó javaslat”-nak minősül a következő okok miatt:
 - egy nemzetközi egyezmény kötelezi a Közösséget és a közösségi jog szerves részét képezi ⁽²⁾; és
 - önmagában közösségi jogi aktus valamely közösségi intézmény olyan határozata, amely a Közösség nevében, a Közösségekben belül joghatással rendelkező nemzetközi egyezmény aláírására hatalmaz fel ⁽³⁾.

Az Egyezmény közvetlenül érinti az eurorendszer és az EKB hatásköreit, mivel annak következményei lehetnek:

- i. az elszámolási és fizetési rendszerek zavartalan, hatékony és megbízható működésére (a Szerződés 105. cikkének (2) bekezdése és a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank Alapokmányának 3.1. és 22. cikke; és
- ii. a monetáris politika euroövezetben való meghatározására és végrehajtására (a Szerződés 105. cikkének (2) bekezdése és az Alapokmány 3.1. cikke), különös tekintettel az eurorendszer azon kötelezettségére, hogy megfelelő fedezet mellett végezze hitelműveleteit (az Alapokmány 18.1. cikke).

⁽¹⁾ COM(2003) 783 végleges.

⁽²⁾ Lásd például: az Európai Közösségek Bírósága C-181/73 R sz. Haegeman kontra Belgium ügyben hozott ítéletének (EBHT 1974, I. 449. o) 5. pontját.

⁽³⁾ Lásd például: az Európai Közösségek Bírósága C-327/91 R sz. Francia Köztársaság kontra az Európai Közösségek Bizottsága ügyben hozott ítéletének (EBHT 1994, I. 3641. o) 15–17. pontját.

Az EKB megjegyzi azt is, hogy az Egyezmény, annak Közösség általi aláírását és megerősítését követő hatálybalépésekor közvetlenül érintheti a közösségi jog olyan kulcsfontosságú rendelkezéseit, amelyekkel kapcsolatban korábban az EKB-val és az Európai Monetáris Intézettel (EMI) konzultációt folytattak ⁽¹⁾.

Az Európai Központi Bank eljárási szabályzata 17.5. cikkének első mondatával összhangban a Kormányzótanács fogadta el ezt a véleményt.

3. Az Egyezmény célja az, hogy létrehozzon egy általánosan alkalmazandó kollíziós jogi rendszert, amely meghatározza nemzetközi vonatkozásban az alkalmazandó jogot a közvetítő szervezetek által tartott, értékpapírszámlán nyilvántartott értékpapírok (a továbbiakban: számlán megjelenő értékpapírok) kezelése, átruházása és lombardírozása tekintetében. Amint azt az Egyezmény preambuluma is megemlíti, az Egyezmény létrehozását a kiterjedt és egyre növekvő globális pénzügyi piacon annak gyakorlati igénye motiválta, hogy jogbiztonságot és kiszámíthatóságot nyújtsanak a jelenleg általában az elszámolási és kiegyenlítési rendszereknél vagy egyéb közvetítő szervezeteknél tartott értékpapírokra alkalmazandó jog megállapítása tekintetében, azzal a céllal, hogy a nemzetközi tőkemozgások és a tőkepiacokhoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében csökkentsék a jogi kockázatot, a rendszerkockázatot és a kapcsolódó költségeket. Az Egyezmény kollíziós jogi rendszerének lényegét a 4. cikk (1) bekezdése állapítja meg. E rendelkezés alapján az Egyezmény hatálya alá tartozó kérdésekre alkalmazandó jog azon állam hatályos joga, amelyet az adott közvetítő szervezet és a számlatulajdonos a számlaszerződésükre irányadó jogként kifejezetten kikötöttek, illetve azon állam joga, amelynek jogát a megállapodás az ilyen kérdésekre irányadó jogként kifejezetten megjelöli. Ezen elsődleges szabály alkalmazását az úgynevezett „valós kapcsolat teszt” (*reality test*) korlátozza, ugyanis az Egyezmény megköveteli azt is, hogy az adott közvetítő szervezet a szerződés megkötésekor az adott államban olyan irodával rendelkezzen, amely értékpapírszámlák kezelését üzletszerűen vagy egyébként rendszeresen végzi (a továbbiakban: a megfelelő iroda követelménye). Ezzel az Egyezmény egy olyan kollíziós jogi rendszert hoz létre, amely elsődlegesen az adott közvetítő szervezet és a számlatulajdonos szerződéskötési szabadságán alapul, amelynek – a teljesen tetszőleges választások elkerülése érdekében – egyetlen feltétele a megfelelő iroda követelménye. Az Egyezmény az alkalmazandó jog megállapítására három „kisegítő szabályt” határoz meg olyan esetekre, amikor a számlaszerződés felei kifejezetten nem választottak alkalmazandó jogot.
4. Az Egyezmény nem csak az értékpapíroknak az értékpapírszámlán való jóváírásából vagy a közvetítő szervezetnél tartott értékpapírok elidegenítéséből származó, a közvetítő szervezettel szemben fennálló jogok jogi természetére és hatásaira alkalmazandó jogot határozza meg. Ezek mellett meghatározza az ilyen jóváírás vagy elidegenítés eredményeként keletkező jogok harmadik személyekkel szembeni jogi természetére és hatásaira irányadó jogot, beleértve azt is, ha egy személynek a közvetítő szervezet által tartott értékpapírokhoz fűződő érdekelttsége megszűnik, vagy az egy másik személy érdekelttségével szemben elsőbbséget élvez. Tekintettel az Egyezmény 3. cikkében szereplő nemzetköziség követelménye tág fogalom meghatározására („minden, a különböző államok joga közötti választással járó eset”), az Egyezmény a hagyományos kollíziós eseteken kívül minden olyan esetre is vonatkozik, amely külföldi elemet tartalmazó, számlán megjelenő értékpapírral kapcsolatos [lásd: a közvetítő szervezet által tartott értékpapírok tekintetében bizonyos jogokra vonatkozó jogszabályokról szóló hágai egyezmény indoklásának (a továbbiakban: a Hágai Egyezmény indoklása) 3-1-3-5. bekezdését, valamint a nemzetköziség követelményének hatályát bemutató a 3-8. és 3-9. bekezdést].

⁽¹⁾ Lásd: az EKB CON/2001/13 véleményét (2001. június 13.) az Európai Unió Tanácsának felkérésére a pénzügyi biztosítékokról szóló megállapodásokról szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre vonatkozó javaslatról (HL C 196., 2001.7.12., 10. o.), az EMI CON/96/06 véleményét az elszámolások véglegességéről és a biztosítékokról szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre vonatkozó javaslatról (HL C 156., 1998.5.21., 17. o.) és az EMI CON/96/02 véleményét az Európai Unió Tanácsának az Európai Közösséget létrehozó Szerződés (a Szerződés) 109f. cikkének (6) bekezdése és az EMI Alapokmányának 5.3. cikke alapján történő konzultációs megkeresésére a hitelintézetek reorganizációjáról és felszámolásáról szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre vonatkozó, módosított bizottsági javaslatról (HL C 32., 1998.10.30., 13. o.).

Általános megfontolások

5. Az EKB a több jogrendszerrel érintő esetekben elismeri a közvetítő szervezeteknél tartott, számlán megjelenő értékpapírok kezelésével, átruházásával és lombardírozásával kapcsolatban egyes kérdésekre alkalmazandó jog tekintetében az *ex ante* jogbiztonság, valamint az e tekintetben fennálló bizonytalanságokból eredő rendszerkockázatok csökkentése rendkívüli fontosságát. Az EKB szintén elismeri az Egyezményéhez hasonló, általánosan alkalmazandó és egységes kollíziós jogi rendszerek hozzájárulását az európai és a globális pénzügyi piacok hatékonyságához és rugalmasságához. Az EKB ezért általánosságban üdvözli az Egyezmény célját.
6. Az EKB az alábbiakat jegyezte meg a Tanáccsal a pénzügyi biztosítékokról szóló irányelvről⁽¹⁾ folytatott konzultáció során: „... az EKB támogatja a jogbiztonság megeremtését a számlán megjelenő eszközök határon átnyúló alkalmazásával kapcsolatban, az eszközök helyének meghatározására szolgáló világos és egyedi szabályok bevezetésével, az elszámolások véglegességéről szóló irányelv alapelveire építve, illetve tovább részletezve azokat”. Ez nem csak az egységes monetáris politika végrehajtásához szükséges azon műveletek hatékonyságát segíti elő, amelyekben az eurorendszer biztosíték fejében likviditást nyújt ügyfeleinek mind a belföldi, mind a határon átnyúló műveletek vonatkozásában, de támogatja e műveletek hatékonyságát és jogbiztonságát, amennyiben a pénzügyi résztvevők ezt a likviditást egymást között szétosztják az egyéni likviditástöbblet vagy likviditáshiány kérdését orvosló műveletek útján ... Ezzel összefüggésben a hágai nemzetközi magánjogi konferencia keretében a közvetett rendszereknél tartott értékpapírok elidegenítésére alkalmazandó jogról szóló egyezménytervezettel kapcsolatos tanácskozások keretében az EKB egy olyan megoldás elfogadására biztatja az érintetteket (különösen a tagállamokat), amely konzisztens az irányelvtervezet 10. cikkében és az elszámolások véglegességéről szóló irányelv 9. cikkének (2) bekezdésében szereplő alapelvekkel⁽²⁾.
7. Az EKB azt is megjegyzi, hogy a Közösség helyesen törekedett a hagyományos *lex rei sitae* alapelv számlán megjelenő értékpapírokra való alkalmazásával kapcsolatban felmerülő problémák megoldására a kollíziós szabályok olyan fejlesztésével, amely elvetette a *look-through* megközelítést, és az irányadó jogot azon hely alapján határozta meg, hogy a kérdéses számla hol található, azt hol tartják nyilván, tartják és/vagy kezelik.

Az EKB ezzel kapcsolatban felhívja a figyelmet a fizetési és elszámolási rendszerekről⁽³⁾, a fizetéseképtelenségi eljárásokról⁽⁴⁾ általánosságban, különösen pedig a biztosítóintézetek⁽⁵⁾ és a hitelintézetek⁽⁶⁾ reorganizációjáról és felszámolásáról, valamint a pénzügyi biztosítékokról szóló megállapodásokról⁽⁷⁾ szóló közösségi jogszabályokra.

8. Az EKB megjegyzi továbbá, hogy az Egyezmény előkészítői által véglegesen elfogadott rendszer jelentősen különbözik a fent említett közösségi jogszabályokon alapuló és a tagállamokban a közvetítő szervezeteknél tartott, számlán megjelenő értékpapírokra jelenleg irányadó rendszertől. Az EKB figyelembe veszi a Hágai Egyezmény indoklásában az eltérésre adott indokokat (lásd: a bevezető 41–46., 4-4. és 4-24–4-25. bekezdést). Az EKB tudatában van annak, hogy egy növekvő mértékben integrálódó, globális pénzügyi rendszerben egy adott országban esetenként nehézségbe ütközhet egy értékpapír-számla helyének kollíziós jogi célokra történő meghatározása. Az EKB figyelembe veszi a határokon átnyúló tevékenységet folytató pénzügyi piaci résztvevők előtt ezzel kapcsolatban álló kihívásokat, és konstruktívan hozzá kíván járulni egy általánosan alkalmazandó és egységes rendszer elfogadásához.

⁽¹⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2002. június 6-i 2002/47/EK irányelve a pénzügyi biztosítékokról szóló megállapodásokról (HL L 168., 2002.6.27., 43. o.)

⁽²⁾ Lásd: az EKB CON/2001/13 véleményének 6. és 19. bekezdését.

⁽³⁾ Lásd: a fizetési és értékpapír-elszámolási rendszerekben az elszámolások véglegességéről szóló, 1998. május 19-i 98/26/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 166., 1998.6.11., 45. o.; a továbbiakban: „az elszámolások véglegességéről szóló irányelv”) 9. cikkének (2) bekezdését. Lásd még: az EMI CON/96/09 véleményét.

⁽⁴⁾ Lásd: a fizetéseképtelenségi eljárásról szóló, 2000. május 29-i 1346/2000/EK tanácsi rendelet (HL L 160., 2000.6.30., 1. o.) 14. cikkének harmadik franciabekezdését.

⁽⁵⁾ Lásd: a biztosítóintézetek reorganizációjáról és felszámolásáról szóló, 2001. március 19-i 2001/17/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 110., 2001.4.20., 28. o.) 25. cikkének c) pontját.

⁽⁶⁾ Lásd: a hitelintézetek reorganizációjáról és felszámolásáról szóló, 2001. április 4-i 2001/24/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 125., 2001.5.5., 15. o.) 24. cikke és 31. cikkének harmadik franciabekezdését.

⁽⁷⁾ Lásd: a 2002/47/EK irányelv (HL L 168., 2002.6.17., 43. o.) 9. cikkének (1) bekezdését a 2. cikke (1) bekezdésének h) pontjával együtt. Lásd még: az EKBCON/2001/13 véleményét.

9. Az EKB ennek ellenére úgy gondolja, hogy a létező közösségi jogszabályok jelentősen hozzájárultak a Közösségen belül a jogbiztonsághoz és a rendszerkockázatok csökkentéséhez. Ezért alaposan értékelni kell azt, hogy az Egyezmény képes-e egyes kulcsfontosságú vonatkozásokban a jelenlegi közösségi jogszabályokhoz viszonyítva nagyobb fokú jogbiztonságot teremteni, illetve a rendszerkockázatok ellen nagyobb biztonságot nyújtani. Az EKB úgy ítéli meg, hogy az Egyezmény számos olyan, várhatóan jelentős kérdést vet fel ezzel kapcsolatban, amelyek további közösségi vizsgálatra érdemesek annak eldöntése előtt, hogy a jelenlegi rendszert felcseréljék-e az Egyezménnyel. Az EKB azt javasolja, hogy e kérdésekkel az Egyezmény Közösség szempontjából elvégzett, átfogó hatásvizsgálata részeként foglalkozzanak.

Különös megfontolások

Egy rendszer vagy egy letéteményes tevékenységén belül több irányadó jog

10. Amint az a pénzügyi biztosítékokról szóló irányelvet végrehajtó nemzeti jogszabálytervezetekkel kapcsolatos korábbi véleményekben szerepel, az EKB hangsúlyozni kívánja, hogy a jogalkotási folyamatban részt vevő valamennyi félnek közelről meg kellene vizsgálnia az Egyezmény lehetséges hatásait a rendszerstabilitás és a fedezeti tranzakciók tekintetében annak érdekében, hogy elkerüljék a védelem jelenlegi szintjének lerontását. Ez többek között magában foglalhatja a tulajdonosi jogokra irányadó jog megválasztásának korlátozását a rendszerszempontból fontos rendszerek (különösen az eurorendszer által értékelt és alkalmazott értékpapír-elszámolási rendszerek) számláján tartott értékpapírok tekintetében az adott rendszerre irányadó jogra, valamint egyéb, a rendszer véglegességét, biztonságát és átláthatóságát biztosító intézkedéseket is⁽¹⁾. Ezzel összefüggésben az EKB szintén felhívja a figyelmet az EKB és az Európai Értékpapír Szabályozók Bizottsága (CESR) által kibocsátott „Értékpapír-elszámolási és -kiegyenlítési Standardok az Európai Unióban”⁽²⁾ (a továbbiakban: „KBER-CESR Standardok”) kiadványra. E standardok az értékpapír-elszámolás és kiegyenlítés biztonságára, megbízhatóságára és hatékonyságára vonatkozó alapelveket tartalmaznak. Az 1. standard alapján az adott országban az értékpapír-elszámolási és kiegyenlítési rendszereknek és a köztük lévő kapcsolatoknak megalapozott, világos és átlátható jogi alapokkal kell rendelkezniük. Amint az a KBER-CESR 2004. szeptemberi jelentésének 15. oldalán megjegyzésre került, ez a többek között a központi értékpapír-letétkezelőkre és a jelentős letétkezelőkre vonatkozó standard azt írja elő, hogy a rendszerkockázat csökkentésének céljából támogatni kell a szabályok harmonizálását, a különböző nemzeti szabályok és jogi keretek létéből származó eltérések legkisebb mértékűre csökkentése érdekében. A jogi komplexitást növeli és a rendszerstabilitást befolyásolhatja különösen azon tény, hogy egy rendszerre több jog is alkalmazandó. Az elszámolások véglegességéről szóló irányelv csökkentette e kockázatokat azzal, hogy világos szabályokat vezetett be a rendszerre irányadó jog, illetve fizetési képtelenség esetén a résztvevők jogaira és kötelezettségeire irányadó jog tekintetében. Ennek megfelelően az egy rendszerrel kapcsolatban választott joghatóságok számának a lehető legkisebbnek kell lennie. Egy jogi kockázatelemzés alapján tanácsosnak bizonyulhat az, hogy kizárólag egy jogrendszert válasszanak a résztvevő adott rendszerrel tartott számláján lévő valamennyi értékpapír tulajdonjogi vonatkozásaira, és hasonlóképpen kizárólag egy irányadó jogot a rendszer és minden egyes résztvevője közötti kapcsolat szerződéses vonatkozásaira. A rendszer véglegessége biztonságának és átláthatóságának biztosítása érdekében ideális esetben a választott jognak meg kell egyeznie a rendszerre irányadó joggal. (Lásd: a KBER-CESR 2004. szeptemberi jelentését, 37. o.)
11. A jelenlegi közösségi rendszer alapján az értékpapír-elszámolási rendszerekre vagy a központi értékpapír-letétkezelőkre irányadó joghatóság megegyezik az értékpapír-elszámolási rendszereknél vagy a központi értékpapír-letétkezelőknél tartott, számlán megjelenő értékpapírokból eredő jogok tulajdonjogi vonatkozásaira irányadó joghatósággal, ezáltal biztosítva a jogbiztonságot és az átláthatóságot, valamint a rendszerkockázat elkerülését. A jelenlegi rendszerrel összehasonlítva nem egyértelmű, hogy

⁽¹⁾ Lásd: az Osztrák Szövetségi Igazságügyi Minisztérium felkérésére a pénzügyi biztosítékokról szóló megállapodásokról szóló, 2002. június 6-i 2002/47/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv végrehajtásáról szóló, szövetségi törvénytervezetről szóló, 2003. június 26-i CON/2003/11 EKB-vélemény 13. bekezdését.

⁽²⁾ Elérhető a www.ecb.int és a www.cesr-eu.org honlapokon.

vajon az értékpapírszámlák kollíziós jogi célból való helymeghatározásának gyakorlati nehézségei tekintetében a jogbiztonság növelésére csak vitathatóan képes Egyezmény nem teremtené-e ugyanakkor jogbizonytalanságot azáltal, hogy egy értékpapír-elszámolási rendszer vagy központi értékpapír-letétkezelő tevékenységén belül lehetővé teszi a több irányadó jog közötti ütközések felmerülését. A számlán megjelenő értékpapírokból származó jogokra irányadó jognak az értékpapír-elszámolási rendszer vagy a központi értékpapír-letétkezelő és annak számlatulajdonosai megállapodása alapján történő meghatározása elméletileg ténylegesen ahhoz vezethet, hogy egy értékpapír-elszámolási rendszer vagy központi értékpapír-letétkezelő tevékenységén belül az ilyen tulajdonjogi vonatkozásokra eltérő jogok lesznek irányadók, beleértve egy vagy több, az értékpapír-elszámolási rendszer vagy a központi értékpapír-letétkezelő országától eltérő vagy akár a Közösségen kívüli ország jogát is. Amennyiben ezek a jogok nem harmonizáltak, a több jog alkalmazandóságának az elszámolás véglegességére gyakorolt hatása – különösen, ha a számlaszerződésben kikötött jog(ok) nem biztosít(anak) az elszámolás véglegességéről szóló irányelv alapján járó védelemhez hasonló védelmet – veszélyeztetheti az egész rendszer megbízhatóságát, illetve rendszerkockázattal járhat. Továbbá, a több irányadó jog és/vagy egy harmadik ország jogának alkalmazása megnehezítheti az értékpapír-elszámolási rendszer vagy központi értékpapír-letétkezelő működésének helye szerinti ország illetékes hatóságai által az értékpapír-elszámolási rendszer vagy központi értékpapír-letétkezelő tekintetében gyakorolt felügyeleti és szabályozói feladatokat.

12. Az EKB elismeri, hogy a gyakorlatban nem lehet a Közösségen belüli értékpapír-elszámolási rendszer vagy központi értékpapír-letétkezelő szándéka az, hogy különböző jogok legyenek irányadók a rendszerükben tartott, számlán megjelenő értékpapírok tulajdonjogi vonatkozásaira, mivel ez veszélyeztetné a rendszeren belül tartott, átruházott vagy elzálogosított értékpapírok helyettesíthetőségét, valamint az elszámolások véglegességéről szóló irányelv alapján a rendszer résztvevőit a véglegesség tekintetében megillető védelmet, illetve az sem állhat szándékukban, hogy e kérdésekre kizárólag egy, az elszámolások véglegességéről szóló irányelv alapján a rendszerre irányadó jogtól eltérő jog legyen irányadó. Ennek ellenére arra nincs garancia, hogy az Egyezmény aláírása és megerősítése esetén ténylegesen ez történne. Az EKB-nak e lehetőségre tekintettel az a véleménye, hogy az Egyezmény hatása jelentős a Közösségen belül az elszámolások véglegessége és a kapcsolódó elszámolási és letétkezelési kérdések vonatkozásában, valamint magában rejti a rendszerkockázati problémák keltésének lehetőségét is. Ez egy másik olyan kérdés, amely az Egyezmény Közösség egészére kiterjedően végzett hatásvizsgálata részeként további megfontolást érdemel.

Harmadik felek jogai

13. Az Egyezmény harmadik felek jogaira gyakorolt hatásával kapcsolatban az EKB mindenképp előtt megjegyzi, hogy az értékpapíroknak a számlatulajdonos hitelezője általi zárolásakor az Egyezmény alapján meghatározott jog fogja megállapítani a zároló hitelező értékpapírral kapcsolatos érdekeltségének elsőbbségét, illetve a közvetítő szervezetnek a hitelezővel szemben fennálló kötelezettségeit (az Egyezmény 2. cikke (1) bekezdésének d) és e) pontja). Az Egyezmény alapján meghatározott ezen alkalmazandó jog nem szükségszerűen lesz irányadó a zárolás és az azt követő végrehajtás hatásköri és eljárási követelményeire, számos tagállam azon hatályos szabályaira tekintettel, amelyek alapján a számlán megjelenő értékpapírok zárolására és végrehajtására az értékpapírok fellelési helye szerinti ország joga irányadó, illetve az ügyben ezen ország bírósága jogosult eljárni. Még abban az eddig nem vizsgált esetben is, ha az Egyezmény változatlanul hagyja a zárolás és végrehajtás hatályos hatásköri és eljárási követelményeit, az Egyezmény jelentős változást hozhat a bírói gyakorlatban. Különösen jelentős mértékben növelheti azon esetek számát, amelyekben a számlán megjelenő értékpapírokkal kapcsolatos zárolási és végrehajtási eljárásokra hatáskörrel rendelkező bíróságnak külföldi jogot – azaz az Egyezmény alapján alkalmazandó jogot – kellene alkalmaznia a zároló hitelező zárolt értékpapírokhoz fűződő jogosultsága természetének és elsőbbségének megállapítása érdekében. Az Egyezmény előkészítői kifejezetten tudatában voltak e nehézségnek annak megjegyzésekor, miszerint a tulajdonjogi

vonatkozásokra irányadó jognak meg kellene egyeznie a jogcímet nyilvántartó ország jogával, amelyben emiatt a tulajdonnal kapcsolatos határozatok hatékonyan végrehajthatók lennének⁽¹⁾. Az Egyezmény harmadik felek jogaira gyakorolt hatásának egy másik példája a jogszabályban alapított zálogjogokhoz kapcsolódik. Bár az Egyezmény hatálya a számlatulajdonos közvetítő szervezetének javára szóló, meghatározott zálogjogokra korlátozódik (az Egyezmény 1. cikke (2) bekezdésének c) pontja), ennek ellenére mégis jelentősen befolyásolhatja a számlán megjelenő értékpapírokkal kapcsolatos egyéb, jogszabályban alapított zálogjogokat (például az adókövetelést biztosító zálogjogot), mivel az Egyezmény alapján alkalmazandó jog fogja meghatározni például az ilyen zálogjogok elsőbbségét (lásd: a Hágai Egyezmény jelentésének 1-31. bekezdését).

14. Továbbá, míg a számlán megjelenő értékpapírokkal végzett tranzakciókban részt vevő fél legalább a szerződés alapján kötelezheti a másik szerződő felet az adott számlaszerződésben kikötött joggal kapcsolatban információk szolgáltatására, az Egyezményből hiányzik az átláthatóság biztosítása harmadik felek irányában. Harmadik feleknek, mint például a számlatulajdonos követeléseik biztosítása vagy kielégítése érdekében értékpapírok zárolását tervező hitelezőinek az értékpapírok fellelhetőségi helyének kiderítéséhez fűződhetnek az értékpapírok tekintetében egymással versengő jogai, vagy legalább jogos érdekei. Az adott közvetítő szervezetre jogszabály alapján vonatkozó esetleges közlési tilalom és/vagy a számlaszerződésben kikötött ilyen rendelkezések mellett harmadik felek számára nagyon nehezzé válik az, hogy a számlatulajdonostól információkat kérjenek a számlatulajdonos és annak közvetítő szervezete közötti szerződésben kikötött jogról. Míg a számla helyén alapuló kollíziós jogi rendszer alapján sem mindig könnyű a harmadik felek számára annak kiderítése, hogy az adósaik hol tartanak fenn értékpapírszámlákat, az Egyezmény szabad választást lehetővé tevő rendszere azt jelentené, hogy az egymással versengő harmadik felek számlán megjelenő értékpapírookra vonatkozó jogainak érvényesítésére (például a zárolásra) irányadó jog gyakran fog függeni egy olyan bizalmas számlaszerződésben választott jog szubjektív követelményeitől, amit az ilyen jog megváltoztatása céljából módosítani is lehet [az Egyezmény 7. cikkének (1) bekezdése]. Az Egyezmény harmadik felek jogaira és jogos elvárásaira gyakorolt, ebben és az előző bekezdésben bemutatott esetleges hatásai miatt is indokolt az Egyezmény előzetes hatásvizsgálatának elvégzése (lásd: 20. bekezdés).

Az értékpapír anyagi jog harmonizálása

15. Az Egyezmény által meghatározott kollíziós jogi szabályok jogbiztonságra gyakorolt lehetséges hatásai nem jelentkeznek, amennyiben a közvetítő szervezetnél tartott, számlán megjelenő értékpapírok kezelésével, átruházásával és lombardírozásával kapcsolatos anyagi jogi szabályok a Közösség egészében illetve – amennyiben harmadik ország joga alkalmazandó – globálisan azonosak. Az EKB-nak ezért az a véleménye, hogy míg egy világos és hatékonyan harmonizált kollíziós jogi szabály kétségtelenül hozzájárul a határon átnyúló, közvetítő szervezeteknél tartott, számlán megjelenő értékpapír-állományok bizonytalanságainak felszámolásához, egy kollíziós jogi reformot ideális esetben egy olyan átfogó reform szerves részeként kellene kezelni, amely kiterjed az anyagi jogi vonatkozásokra is. Az ilyen anyagi jogi reform és harmonizáció valóban csökkentené az irányadó jog szerződéses megválasztásának hatását. Ezzel kapcsolatban az EKB üdvözli az Európai Bizottság EU-elszámolások és -kiegyenlítések jogbiztonsági csoportjának (a továbbiakban: a jogbiztonsági projekt) létrehozását és munkáját, amely egyedülálló lehetőséget biztosít mindkét reform egyesítésére és a Bizottság javaslata alapján egy közös, konzisztens megoldás elérésére. Továbbá, az egyre nagyobb mértékben integrálódó globális pénzügyi piacokra tekintettel az EKB figyelemmel kíséri az Unidroit tevékenységét is, a számlán megjelenő értékpapírokra vonatkozó anyagi jog globális harmonizálása tekintetében a „közvetítő szervezeteknél tartott értékpapírokra vonatkozó, harmonizált anyagi szabályokról szóló, előzetes egyezménytervezet” (a továbbiakban: Unidroit egyezménytervezet) révén. Ezzel kapcsolatban az EKB megjegyzi, hogy az Unidroit is elismeri az önmagában végrehajtandó kollíziós jogi reformmal kapcsolatos problémákat annak kijelentésével, hogy még világos és megbízható kollíziós jogi szabályok esetén

⁽¹⁾ Lásd: a szakértői munkacsoport üléséről (2001. január 15–19.), valamint a közvetítő szervezeteknél tartott értékpapírok elidegenítéseire alkalmazandó joggal foglalkozó állandó iroda által végzett, kapcsolódó informális munkáról készült jelentést, 17. o.

is lehetséges az, hogy két vagy több ország joga vonatkozik egy adott eset egészére ..., mivel a kollíziós jogi elemzés nem fog szükségszerűen azonos választ adni egy adott eset minden egyes részlete vonatkozásában (lásd: az Unidroit egyezménytervezet indokolását, 10. o., valamint a 17. bekezdés). Tekintettel az e területen létező közösségi jogszabályokra, az EKB nincs meggyőződve arról, hogy a Közösség számára kényszerítő vagy sürgető lenne az Egyezmény elfogadása, és javasolja legalább közösségi szinten a kollíziós jogi és anyagi jogi szabályok harmonizálásának összehangolását.

Egyéb jogszabályok ütközése

16. A jogbiztonságot érintő másik tény az, hogy az Egyezmény önmagában nem garantálja azt, hogy kizárólag egy jog lesz irányadó a hatálya alá tartozó kérdésekre. Az Egyezmény valójában arról rendelkezik, hogy az Egyezmény alapján meghatározott jog alkalmazását meg lehet tagadni, amennyiben az ilyen alkalmazás hatásai nyilvánvalóan ellentétesek lennének azon állam közrendjével, amelytől az Egyezmény alkalmazását kérik (az Egyezmény 11. cikkének (1) bekezdése, amely a hagyományos „közrend” kivételt tartalmazza). Az Egyezmény továbbá nem zárja ki a jogalkalmazó ország azon rendelkezéseinek alkalmazását sem, amelyeket az irányadó jogtól függetlenül nemzetközi ügyekben is alkalmazni kell (az Egyezmény 11. cikkének (2) bekezdése, amely a hagyományos „kötelező jogszabályok” kivételt tartalmazza). Az ilyen közrendi és kötelező jogszabályokból eredő megszorítások által okozott ütközéseknek az Egyezmény 11. cikkének (3) bekezdése révén történő korlátozása ellenére megkérdőjelezhető, hogy egy bíróság vajon kizárólag „kivételesen ritka esetekben” (lásd: a Hágai Egyezmény jelentés 11-1. bekezdése) zárhatja-e ki vagy korlátozhatja-e az Egyezmény alapján meghatározott jog alkalmazását az Egyezmény 11. cikkének (1) vagy (2) bekezdésére hivatkozással. Például az értékpapír-elszámolási rendszer vagy a központi értékpapír-letétkezelő működésének helye szerinti ország elfogadhat ilyen kötelező jogszabályokat többek között annak biztosítására, hogy az értékpapír-infrastruktúra (beleértve az értékpapírszámlákat) alapját képező jogi és működési keret megbízható és hatékony legyen.
17. Általánosságban, és eltekintve az Egyezmény 11. cikkének (1) és (2) bekezdésében rejlő közvetlen ütközési lehetőségektől, az EKB megjegyzi, hogy számos országban az értékpapírok és értékpapírszámlák elhelyezkedése (*situs*) alapján írják elő az értékpapírokkal és/vagy értékpapírszámlákkal kapcsolatos különböző kérdésekkel foglalkozó egyéb, gyakran közjogi természetű jogszabályok alkalmazását. Az értékpapírok tulajdonjogi vonatkozásaival kapcsolatos jelenlegi közösségi jogszabályok alapján a *situs* joga megegyezik az ilyen tulajdonjogi vonatkozásokra irányadó joggal. A jelenlegi rendszer Egyezménnyel való felváltása esetén ezen egyéb jogszabályok és a közösségi jog közvetlenül vagy közvetve ellentétesek lehetnek – még akkor is, ha ezek az egyéb jogszabályok az Egyezmény 2. cikkének (1) bekezdésében nem szereplő kérdésekkel foglalkoznak. Az Unidroit ugyancsak megerősíti ennek lehetőségét: a kötelmi, a társasági, a fizetéseképtelenségi, a tulajdon- és az értékpapírjogban is lehetnek jogválasztási rendelkezések, és a kollíziós jogi szabályok egyes esetekben különböző országok jogára mutathatnak. ... Mindazonáltal bizonyos előre nem látott jogszabályi hiányosságok, tisztázatlanság, nehézségek vagy akadályok hátráltathatják a megbízható jogszabályi eredmények – legalábbis egy ésszerű határidőn belül való – elérését. Az egy nemzeti jogi kereten belüli hiányosságok nehézségeket okozhatnak olyan kérdésekkel kapcsolatban, amelyekre egy másik jog irányadó, stb. Megállapítható tehát, hogy a határokon átnyúló birtoklás és elidegenítés növelheti a jogi bizonytalanságot (lásd: az Unidroit-egyezménytervezet indokolását, 10. o.). Ez az ütközés például érintheti a statisztikai adatok EKB általi gyűjtését is (lásd: az Alapokmány 5. cikkét), amelynek során a jelentési formalitások jelenlegi jogi kereten belüli minimalizálására törekednek, és amelyben a jelenlegi kollíziós jogi rendszer módosítása megváltoztathatná a határokon átnyúló értékpapírügyletek és pozíciók jelentését. A kollíziós jogi szabályok és az egyéb vonatkozó jogágak környezete közötti ilyen kapcsolat lehetséges fennállására tekintettel szintén előnyös lenne az Egyezmény Közösségen belüli hatásai és az értékpapír anyagi jog harmonizálása tekintetében végzendő, átfogó hatástanulmány (lásd: 20. bekezdés).

Kimaradási lehetőség (Opting-out possibility)

18. Az EKB végül röviden megjegyzi, hogy – amint azt a Hágai Egyezmény jelentésének 1–37. bekezdésében kiemelték – más hasonló rendszerek számára is releváns lehet az egyes egyedi értékpapír-elszámolási rendszerek és központi értékpapír-letétkezelők számára biztosított azon lehetőség, hogy az Egyezmény 1. cikkének (5) bekezdésében szereplő, meghatározott körülmények között az Egyezmény hatályán kívül maradhassanak. Még nem elemezték az ilyen kimaradás hatásait az értékpapír-elszámolási rendszerek működésére és az értékpapír-elszámolási rendszernél tartott, számlán megjelenő értékpapírokra, és ezért azokat is tovább kell értékelni.

Végső megfontolások

19. Mivel e konzultációs eljárás tárgya az, hogy egy nemzetközi egyezmény aláírható-e a Közösség nevében, ez a vélemény arra összpontosít és korlátozódik, hogy a Tanácsnak közvetlen relevanciájú, általános véleményt adjon arról, hogy az engedélyezze-e az Egyezmény aláírását. Az EKB-nak vannak az Egyezménnyel kapcsolatban további jogi és technikai észrevételei, de úgy ítéli meg, hogy azokkal megfelelőbb a Közösség által végzett hatásvizsgálat keretében foglalkozni.
20. Összefoglalásképpen: a közvetítő szervezeteknél tartott, számlán megjelenő értékpapírok kezelésére, átruházására és lombardírozására irányadó jogra vonatkozó jelenlegi közösségi jogszabályok előrelépést jelentettek a Közösség egészében a jogbiztonság és a rendszerkockázat elleni védelem vonatkozásában. Az Egyezmény egy lehetséges megoldást kínál az abból származó nehézségekre, hogy az alkalmazandó jog meghatározása céljából néha egyértelműen meg kell határozni az értékpapírszámlák helyét az egyre nagyobb mértékben integrálódó globális pénzügyi rendszerben. Az EKB támogatja e területen egy általánosan alkalmazandó kollíziós jogi megoldás létrehozásának célkitűzését, mindazonáltal – az Egyezmény lehetséges hatásaira és a jelenlegi közösségi jogszabályokra tekintettel – üdvözlne egy, az Egyezmény Közösségben gyakorolt hatásaira vonatkozó, átfogó, előzetes hatásvizsgálatot. Az EKB és az eurorendszer, amelyek számára az Egyezmény rendszerkockázatának kérdése kiemelkedő fontosságú, az eurorendszerre a Szerződés 105. cikkének (5) bekezdése alapján háruló feladatok részeként készek hozzájárulni egy ilyen hatásvizsgálathoz. A kérdés mikénti eldöntését nem megelőlegezendő, e hatásvizsgálatot az Egyezmény esetleges aláírásának megvitatását megelőzően kellene elvégezni, figyelembe véve azt, hogy a jelenlegi közösségi rendszer megfelelő, és nem igényli az Egyezmény sürgető vagy kényszerítő aláírását. Ez a hatásvizsgálat nem érinti az elszámolási és a kiegyenlítési területen létező közösségi kezdeményezések, illetve a számlán megjelenő értékpapírok anyagi joga gyors reformjának és harmonizációjának (amely javítaná a Közösségen belüli pénzügyi integrációt) szükségességét.

Kelt Frankfurt am Mainban, 2005. március 17-én.

az EKB elnöke
Jean-Claude TRICHET